

Irena Destovnik

LUBO URBAJS – DEVETDESETLETNIK

Z Lubom Urbajsom, ki se je rodil 24. aprila 1923 in je letos praznoval 90-letnico, sem se pogovarjala konec avgusta. Pripovedoval mi je o svoji poklicni poti in želji, da si je najbolj na svetu želel postati kmet. Neuresničeno željo mu je nadomestila velika ljubezen do gora in fotografiranja. Ko je vigredi s prijatelji iz Slovenskega planinskega društva Celovec in Slovenske športne zveze praznoval visok življenjski jubilej, mu je državni sekretar na Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu izročil posebno priznanje Republike Slovenije. Za 30-letno vodenje SPD Celovec (1953–1984) je leta 1986 prejel Bloudkovo plaketo, državno priznanje Republike Slovenije za dosežke na področju športa. Lubo Urbajs, ki je na Koroškem med najbolj zaslužnimi za oživitve Slovenskega planinskega društva in gradnjo planinske kočice na Bleščeči, je častni predsednik Slovenskega planinskega društva Celovec ter častni član Slovenske športne zveze.

Na Žopračah, kjer sta si z ženo Nanči, s katero se je poročil leta 1953, zgradila hišo, zdaj živi sam. Vse do trenutka, ko so ga morali pred dvema letoma zaradi bolezni odpeljati v bolnico, je nekaj let skrbel za ženo, ki je zbolela za Alzheimerjevo boleznijo. Čeprav so mu v skrbi za njegovo zdravje domači že dalj časa prigovarjali, da je to zanj prenaporno, se je odločitvi po 60 letih skupnega življenja dolgo upiral. Na ženin odhod v dom je pristal šele, ko je uvidel, da te skrbi zaradi lastne bolezni ne bo več zmogel. Lubu in Nanči Urbajs sta se v zakonu rodila hčerka in sin, imata pa tudi šest vnukov in dva pravnuka.

Rodil se je na materini kmetiji, po domače »pri Šmunku«, v Dulah pri Rožeku. Krstili so ga za Ludvika. Oče, doma iz Hrastnika, je ob koncu prve svetovne vojne na Koroškem sodeloval v bojih za severno mejo in takrat ob Baškem jezeru spoznal svojo bodočo ženo. Po vojni se je kot žandar vrnil v Slovenijo. Leta 1922 sta se njegova starša v Ljubljani poročila. Lubo, njun edini otrok, se je rodil leto dni po njuni poroki. Do vstopa v šolo v Preski pri Medvodah blizu Ljubljane je z materjo živel na Koroškem. Iz Preske je družina, ker so žandarje pogosto premeščali iz kraja v kraj, odšla na Brezovico, od tam pa v Vodice. Gimnazijo je obiskoval najprej v Ljubljani, nato pa v Kranju.

Druga svetovna vojna je njegovo šolanje v Kranju prekinila. Leta 1942 so ga nameravali s transportom poslati na delo v Nemčijo. Na-

črtovani pobeg z vlaka se mu ni posrečil niti v Področci niti v Svetni vasi, pobegniti je uspel šele v Celovcu. Na poti domov se je ustavil v Porečah, kjer je živela njegova teta z možem, nemško govorečim vodjem tamkajšnje policije. »Bil je dober človek.« Ko je stricu povedal, da je ušel, mu je ta svetoval, naj se javi pri županu, ki je dobro poznal družino njegove matere. Kljub temu ga je bilo, ko je nato živel na domu svoje matere in tam kmetoval, še dolgo strah. Ko je nekega oktobrskega dne z volom v Beljak odpeljal krompir, je tam srečal sošolca iz Kranja. Ta mu je povedal, da v Beljaku obiskuje gimnazijo; Lubo se je pozanimal za vpis in se tudi on kmalu vrnil v šolske klopi.

Lubo Urbajs na balkonu domače hiše.

Foto: Irena Destovnik, 21. oktober 2013

Po končani gimnaziji je na Dunaju, čeprav si je želel študirati gozdarstvo, začel študirati kmetijstvo, prav tako kot njegov sošolec iz beljaške gimnazije, Jože Šifrer. Zaradi tetinega sporočila, da gre doma stricu, edinemu materinemu bratu, slabo, je prekinil študij in se vrnil domov. Tam so mu, ker je tam ves čas delal, obljubljali, da bo posest tudi podedoval. Nekega dne mu je sosedi rekel: »Požihraj se.« Toda stric mu je na vprašanje o dediču odgovoril, da bo dedič seveda on, na prošnjo, naj to tudi zapišeta, pa mu je odgovoril: »Jaz sem več kot pa sto rihtarjev.« Naslednjič ga je o dedovanju vprašal, ko je bil že poročen in je na kmetiji z njim živela že tudi njegova žena. Takrat se je stric razjezil in mu rekel, da bo, če ne bo ubogal, posest predal Pepiju, fantu, ki z njimi ni bil v sorodu in je pred leti prišel k hiši kot sirota brez staršev.

Lubo se je stricu »zameril« predvsem zaradi svoje ljubezni do gora in fotografiranja. Takoj ko je stric izgovoril svojo grožnjo, se je odločil za odhod, pri odločitvi ga je podprla tudi žena. Posesti pa ni dobil niti Pepi, Šmunčinja je postala njegova teta, materina najmlajša sestra. »Vsi sosede so že govorili o tem, samo jaz nisem ničesar vedel.« Lubova mama je na svojem domu ostala, dokler Lubo in Nanči nista

zgradila hiše na Žopračah, potem pa je do smrti leta 1971 živela z njima.

Lubo Urbajs je po odhodu z materine kmetije nekaj časa z ženo živl na njenem domu pri Kobanu v Deščicah, kjer sta se jima rodila sin in hčerka. Pravi, da so mu bili »ti ljudje ljubši od njegove žlahte«, in pripoveduje, da so si v tej družini s šestimi otroki med seboj vsi pomagali. Tako so med drugim v kratkem času s skupnimi močmi zgradili tudi njuno hišo na Žopračah. Nato je nekaj časa v Šentjakobu vodil zadrugo. Ker mu delo v zaprtem prostoru ni odgovarjalo, se je odločil za delo pri gradnji ceste. »To se mi je tako dopadlo, bil sem svoboden človek, pa še z domačini sem delal.« Ko ga je na cesti srečal prijatelj Tonči Schlapper, ki je že bil lastnik elektro podjetja, ga je povabil, naj pride delat k njemu. Po daljšem odlašanju se je le odločil in zamenjal službo. Pri Schlapperju je dvanajst let opravljal zelo različna dela, med drugim v trgovini in pri pripravi materiala, nazadnje pa je kmete učil uporabljati molzne stroje. Ko sta se enkrat sporekla, je takoj odšel, za kar mu je bilo pozneje žal.

Ko je takratemu uredniku *Slovenskega vestnika*, Radu Janežiču, leta 1971 povedal, da je brezposeln, mu je ta, ker je takrat za časopis skrbel sam, predlagal, naj pride k njemu. Čeprav danes pravi, da ni rad pisal, je nato na Vestniku delal celih petnajst let, vse do upokojitve leta 1986. Veliko je pisal o planinstvu, predvsem o toponomastiki in ponemčevanju imen slovenskih gora. »Na Gasometrci v Celovcu sva z Janežičem članke napisala na pisalni stroj, nato pa sva to, kar sva napisala, poslala z avtobusom v Podljubelj, kjer je bila tiskarna.« Nato doda: »Vedno sem delal, kar mi ni pasalo. Rad sem imel samo fotografijo in planinstvo, drugo me ni zanimalo. Tako, kot je Črče¹ napisal *Po sili vojak*, sem bil jaz po sili urednik. Kmet – to bi pa rad bil. Še pri stricu sem rad delal poskuse z različnimi semeni. Se je jezil, ker sem mu zato skrajšal njivo, ko pa je videl, da je iz tega nekaj zraslo, je bil pa navdušen.«

Za gore se je navdušil ob branju priročnika *Na planine!* Pavleta Kunaverja.² V gore je začel hoditi že med bivanjem v Sloveniji. Sošolce – Kranjce v beljaški gimnaziji je začel navduševati za planinske pohode na bližnje tritisočake; šalil se je z njimi, da ima Triglav, na katerega so bili vajeni, »samo« 2863 m. Ni jim bilo treba dvakrat reči, kmalu so začeli zahtevnejše planinske pohode tudi na Koroškem. Skupina se je počasi manjšala, na koncu so ostali le trije najbolj navdušeni, ob Lubu

¹ Knjigo Mirka Kumra – Črčeja *Po sili vojak* je leta 1969 izdala Družba sv. Mohorja v Celovcu.

² Pavle Kunaver (1889–1988) je bil učitelj, planinec, skavt, tabornik, jamar, astronom in likovnik, v: http://sl.wikipedia.org/wiki/Pavle_Kunaver; Priročnik *Na planine!* je leta 1921 izšel pri Učiteljski tiskarni v Ljubljani.

Odprtje kočje nad Arihovo pečjo.

Foto: Lubo Urbajs,
1. junij 1969

Urbajsu še Radovljičan Stane Fon in Žabničan Jože Šifrer, med vsemi najboljši dijak. Tudi po koncu šolanja so se stalno obiskovali in skupaj hodili v gore. Ob pogostih srečanjih s slovenskimi planinci je Lubo Urbajs začel razmišljati, da bi tudi na Koroškem ustanovili planinsko društvo in zgradili planinski dom; da je društvo na Koroškem nekoč že obstajalo, tega takrat še ni vedel. To mu je povedal šele Franci Zwitter, ki mu je ves čas stal ob strani in mu pomagal z nasveti.

Šele on mu je povedal, da je slovensko planinsko društvo že obstajalo, in sicer ga je kot ziljsko podružnico Slovenskega planinskega društva, ustanovljenega leta 1893, leta 1900 ustanovil deželni poslanec Franc Grafenauer, ki je društvo nekaj let tudi vodil. Njegov namestnik je bil Ziljan Ivan Milonig, tajnik pa Slovenec Alojz Knafelc (1859–1937), kartograf, zaposlen na železnici, znan tudi kot iznajditelj slovenske planinske markacije in eden od ustanoviteljev osrednjega Slovenskega planinskega društva v Ljubljani. Ziljska podružnica je imela od leta 1901 svojo planinsko kočjo na Zahomški planini.

Ko so Nemci ugotovili, da železničarji v svojem beljaškem društvu »Slovensko omizje« podpirajo Slovence, so leta 1906 sedež društva prestavili v Trst. Tja je moral oditi tudi Knafelc, ki pa je pred odhodom rekel, da člani društva niso samo na Zilji, ampak tudi v Rožu in Podjuni, zato je predlagal ustanovitev koroške podružnice. Po njegovem odhodu je iz Ljubljane v Celovec prišel advokat Josip Oblak, ki se je strinjal s Knafelcem in je po enem letu postal tajnik koroške podružnice Slovenskega planinskega društva Celovec, mesto načelnika pa je še vedno zasedal Franc Grafenauer. Za Oblaka se ve, da je sam fizično risal markacije po skalah, zato so ga obdolžili, da hoče Koroško narediti slovensko. Ker so bili člani planinskega društva v glavnem

kmetje, v društvo pa je želel privabiti tudi delavce, je Oblak poskušal najti člane tudi med delavstvom v Borovljah. To mu ni uspelo, ker so ti imeli že svojo planinsko organizacijo – Naturfreunde. Še v *Miru*, časopisu koroških klerikalcev, so ga napadali zaradi njegove socialne usmerjenosti; na koncu je obupal in se leta 1909 vrnil v Ljubljano. Do konca prve svetovne vojne je društvo delovalo kot koroška podružnica, nato pa je bilo organiziranega planinstva vse do obdobja po drugi svetovni vojni konec.

Že leta 1947 so v okviru Zveze slovenske mladine, sekcije za planin-

Lubo Urbajs (desno) s Stanetom Fonom in z Jožetom Šiferjem leta 1941 na Velikem Kleku.

Foto: Zasebna last Luba Urbajsa

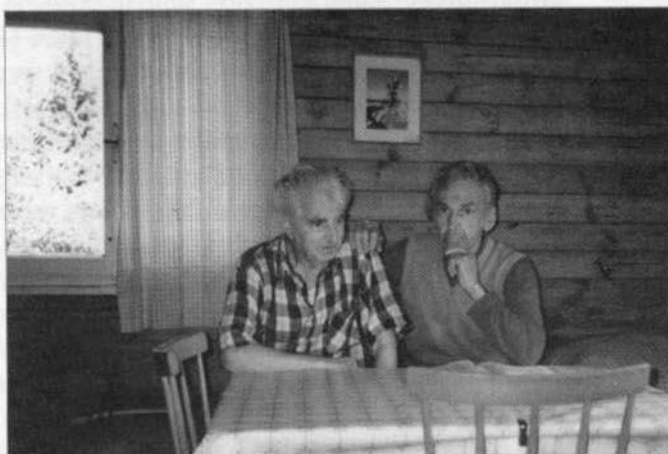
stvo, ki jo je Luba Urbajs ustanovil skupaj s še nekaj planinci, nato pa še v okviru Slovenske fizkulture zveze stekle priprave za ustanovitev planinskega društva in gradnjo planinske koč. Luba Urbajs poudarja, da je takrat Slovenska športna zveza v ospredje postavljala predvsem smučanje in nogomet, zato so se on, Franc Rehsmann in Stanko Schellander odločili za obnovitev nekdanje koroške podružnice in 11. januarja 1953 pripravili ustanovni občni zbor Slovenskega planinskega društva Celovec. Za predsednika so izvolili Luba Urbajsa, za njegovega namestnika Tončija Miklavčiča, za tajnika pa Danila Kupperja. Vse potrebne formalnosti jim je uredil njihov podpornik Franci Zwitter.

Za že ogledano zemljišče za postavitve planinske koč se je izkazalo, da je grofova last, v bližini pa je stala planinska koč nemškega planinskega društva Naturfreunde, tako da je ta ideja padla v vodo. Po nekaj letih so razmišljali o tem, da bi planinsko koč zgradili na Mačenski planini, pri čemer jih je podpiral tudi predsednik kmečke zveze, doma z Mač. Ko so izvedeli, da bodo bajto celovškega planinskega društva, ki je med vojno pogorela, obnovili, so opustili tudi to idejo. Kratek čas so imeli v najemu pastirsko koč na Rožci.

Ko sta se nekega jesenskega dne s sinom Martinom odpravljala na Kepo, pa sta zaradi slabega vremena pristala na 1739 m visoki Komnici, sta z vrha zagledala ruševine Kopankovega gospodarskega poslopja na Bleščeči planini in se odločila, da si ga nazaj grede ogledata. Ko je Lubo Urbajs zlezal med zidove, si je lahko takoj zamislil, kaj bi bilo treba narediti, da bi na ruševinah zrasla planinska kočica. Kar takoj sta se napotila do lastnika, tamkajšnjega gostilničarja, ki poslopja ni bil pripravljen prodati, takoj pa ga je bil pripravljen dati v najem.

Devetdeseta leta:
najstarejša dežurnika na
Bleščeči: Lubo Urbajs (levo)
in Jozi Rasinger.

Foto: Zasebna last Luba
Urbajsa

Ko so narodni nasprotniki izvedeli, da je SPD Celovec v nemških Karavankah postavilo slovensko kočico, so takoj zahtevali zaprtje kočice, kar so tudi dosegli. Zadevo je obravnavalo Okrajno sodišče v Beljaku, ki je odločilo, da mora SPD kočica v dveh tednih sprazniti.

Za zgraditev nove kočice na Bleščeči so imeli pet let časa. Ker je bil del poti skozi grapo prekinjen, niso vedeli, kako na planino spraviti material za gradnjo. Na pomoč jim je priskočil predsednik gorenjskih planinskih društev s svojimi fanti. Leta 1967 so zaprosili za gradbeno dovoljenje, na katerega se po navadi čaka en ali dva tedna, oni pa so nanj čakali več kot leto dni. Bili so v veliki časovni stiski, saj bi morala biti kočica zgrajena do 1. oktobra 1968. Tudi prevoz lesenih tramov za gradnjo kočice so nasprotniki kljub vsem dovoljenjem ovirali, tako da so se morali obrniti na žandarje. Tudi ta spor je rešil Franci Zwitter. Direktor dijaškega doma v Kranju, velik prijatelj koroških Slovencev, Kločnik, jim je poslal dva avtobusa planincev, da so trame, ki jih zaradi strmine niso mogli zvoziti do gradbišča, znosili v hrib, Slovenska planinska zveza pa jim je pomagala še z dvema izkušenima alpinistoma. Ko so trame sestavili in v bajti zakurili, se je iz dimnika pokadilo. To je bil znak, da je bila kočica nekaj dni pred rokom zgrajena.

Slovesno odprtje, načrtovano za 17. november 1968, so morali zaradi močnega sneženja, zapadlo je pol metra snega, preložiti. Kočo so ob številni udeležbi slovesno predali namenu 1. junija 1969. Ljudje, ki so nato prihajali na planino, so za opremo koč prinašali različne stvari, od slik do odej in žimnic. V koči je deset skupnih ležišč, dva sta v posebni sobi, prespi pa se lahko tudi na tapecirani klopi v kuhinji. Kočo obiskujejo ljudje z vseh koncev Avstrije, pa tudi iz Slovenije in drugih držav. Pred kratkim so spremenili tudi ime koč, do česar je Luba Urbajs precej skeptičen: prej se je imenovala Koča nad Arihovo pečjo, zdaj pa se imenuje Koča na Bleščeči. Luba Urbajs kot predsednika je leta 1984 nadomestil Franci Kropiunik, tega pa leta 1990 Hanzi Lesjak.

Glavni cilji društva so vsa leta ostali isti: ohranitev slovenstva in obramba pred ponemčevanjem, medsebojna solidarnost, prav tako pomembni pa so markiranje planinskih poti, razvijanje športnih dejavnosti in izletništva ter publicistična dejavnost. Odnosi med nemškimi in slovenskim planinskim društvom so se začeli spreminjati že ob gradnji koč; nekateri njihovi člani so jim pri gradnji celo pomagali. Tudi število članov se je močno povečalo, kar je sledilo programu SPD, da je eden njenih najpomembnejših ciljev medsebojno druženje.

Konjiček Luba Urbajs, združljiv z ljubeznijo do planin, je fotografiranje. Za s prevozom peska zasluženi denar si je kupil prvi fotoaparat, v naslednjih letih pa še številne druge. »Bil sem nor na fotoaparete, imel sem jih res veliko. Takoj ko sem odložil enega, sem kupil drugega.« Čeprav se je pri zadnjem nakupu odločil za digitalni fotoaparat, pravi – tako kot večina dobrih fotografov – da z njim ni tako zadovoljen, še zlasti, ker je imel pri hčerki laboratorij, v katerem je sam razvijal črno-bele fotografije. »Ljudi nisem hotel fotografirati, samo planine. Vse do nakupa digitalnega fotoaparata sem fotografiral samo v črno-beli tehniki.« S svojimi fotografijami je sodeloval tudi na vsakoletnem fotografskem natečaju Slovenskega planinskega društva; leta 1993 je za svojo črno-belo fotografijo Sence prejel celo prvo nagrado.

Ob koncu razgovora je rekel: »Zdaj, ko ne morem več v planine, je pa hudir. Še zmeraj včasih razmišljam in sanjam, da bom šel peš na Bleščečo, vendar zaradi težav z ravnotežjem slabo kaže. Zdaj se učim pisati na računalnik, ki mi ga je pred kratkim podaril vnuk. Še najraje pa na njem poiščem strani, povezane z geografijo.«